

RASSPECIFIK AVELSSTRATEGI

för

Polski Owczarek Nizinny

Antogs vid PON-Unionens årsmöte 27 mars 2004

Framtaget av PON-UNIONEN

Arbetsgrupp bestående av
Merja Björklund - historik
Eva Johnsson - hälsa
Kristina Purens - exteriör
Louise Gävert-Asplund - mentalitet

Bearbetat av
PON-Unionens styrelse

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Sid 3	URSPRUNG
Sid 4	RASENS UTVECKLING
Sid 5	RASENS INTÅG I SVERIGE
Sid 6	HÄLSA, INAVELSGRAD, HÄLSOPROGRAM
Sid 8	SJUKDOMSDISPOSITION
Sid 9	EXTERIÖR
Sid 11	MENTALITET
Sid 12	IMPORTERADE PON
Sid 13	NUVARANDE AVELSREKOMMENDATIONER
Sid 14	AVELSPOLICY – utkast att diskutera, förändra, förbättra och förankra
Sid 15	RASANPASSAD AVELSSTRATEGI

URSPRUNG

Polski Owczarek Nizinny anses härstamma från Asien. Den var en utmärkt vakthund och en utomordentligt duktig vallhund. I forna tider förekom folkvandringar och vissa av dessa folkgrupper bosatte sig i centrala Europa. Då nomaderna sedan blev jordbrukare resulterade detta i flera, lokala typer av vallhundar. Exempelvis Polski Owczarek Nizinny, den ungerska pulin, schapendoes, lilla pyreneiska vallhunden, bergamasco och den katalanska vallhunden. Vi har engelsmännen att tacka för den första anteckningen om vår ras. Fru Willison som anses vara skaparen av rasen bearded collie, skriver i en bok från 1971 följande:

”År 1514, när Polen utvecklade sina handelsförbindelser med andra länder berättas det att en köpman från Gdansk, Kazimierz Grabski, hade anlänt till Skottland med en last av spannmål som byttes mot skotska får. Med sig på skeppet fanns det sex stycken polska vallhundar. Deras uppgift var att avskilja tjugo stycken får från hjorden och driva dem till skeppet. De skötte sitt jobb utmärkt och fårägaren blev mycket imponerad och ville omedelbart köpa några av dessa duktiga hundar. Först bytte han till sig ett par hundar mot en bagge och senare fick han ytterligare en hane och två tikar mot ett par får”.

Polska källor är betydligt senare. Hertiginnan Jablonowska, ägarinna av stora ägor i Podlasie (numera Ukraina) nämner vallhundar i en skriftlig instruktion och dokument om polska vallhundar finns från en familjen Zamoyski som bedrev storskalig fåruppfödning. Även Oskar Kolberg, känd folklivsforskare i början av 1900-talet, nämner rasen i sina berättelser. Han skrev att bönderna i Podlasie (centrala Polen) håller sig med särskilda hundar avsedda för vallning av får. Hundarna beskrevs som ganska små och lurviga samt har en benägenhet att skälla mycket.

Rasen utveckling

På 1800-talet samt början av 1900-talet var det inte särskilt gynnsamt i Polen när det gällde kynologisk verksamhet. En etablering av rastypen påbörjades dock av Grevinnan Maria Grocholska. I oktober 1924 anordnade den nyetablerade Polska Föreningen för Uppfödare av Rashundar en ”Utställning för Fjäderfä, Duvor och Hundar” i Warszawa. Fru Maria Czetwertynska-Grocholska visade då ett par vallhundar från hennes egendom i Planta nära Radzymin Podlaski. Så småningom började systrarna Wanda och Roza Zolkiewska från Milanow (också Podlasie) sin egen uppfödning baserad på hundar från Planta.

Alla försök till återuppbyggnad av rasen fick dock avbrytas med anledning av att andra världskriget utbröt. Hundarna från Planta och Milanow rekvirerades av tyska trupper. Återuppbyggnaden av rasen påbörjades runt 1950. Man påbörjade registreringen av de mest typriktiga exemplaren (tack vare framförallt Maria Dubrowinowa) och snart bildades den första kenneln av fru Kusionowicz med namnet ”Z Babiej Wsi”.

Det finns inte många hundraser i världen som är så kraftigt förknippade med ett namn av en enda uppfödare, vilket är fallet med polski owczarek nizinny och Danuta Hryniewicz. Nästan alla nizinny över hela världen har ”z Kordegardy” bland sina förfäder.

1948 föddes hos Danuta Hryniewicz en valp efter två inlånade vallhundar, Kurta och Laska som döptes till SMOK z Kordegardy och 1955 köptes två valpar från fru Kusionowicz; DIUNA och DUKAT z Babiej Wsi till kenneln. Med hjälp av professor Dyakowska fick kenneln även en vit, svanslös tik från Krakow; WIGA född 1954. År 1956 föddes tre kullar av rasen på kenneln, två efter SMOK och DIUNA och en efter SMOK och WIGA. Kordegardy's ägarinna bestämde sig för att utgå ifrån att SMOK var ”rasens levande standard” både fysisk och psykisk och fortsatte sin avel genom att använda närbesläktade

hundar. SMOK har till och med parats med sina egna döttrar och dotterdöttrar. Den här metoden möjliggör (och så visade sig vara fallet) att snabbt etablera en enhetlig rastyp på avlade hundar. Metoden är också mycket riskfylld eftersom den leder till att eventuella genetiska fel når sin kulmen i avkomman.

SMOK lämnade efter sig mycket fin avkomma, men för vidare avel var hans två söner Lider och Inkluz viktigast. LIDER z Kordegardy var efter WIGA WARA, alltså också SMOK's sonson samt INKLUZ z Kordegardy efter KUMA, också hon SMOK's dotter. Den tredje viktiga hunden från Kordegarda som började en hel avelslinje var ARAK GREPS, son till DUKAT z Babiej Wsi och NIWA från Kordegarda, även han SMOK's sonson.

Rasens intåg i Sverige

1976 var antalet registrerade hundar i Polen cirka 250 st. Utanför Polen är rasen spridd till de flesta mellan Europeiska länder.

De första hundarna kom till Sverige i mitten av 70-talet, några i södra Sverige och ett par i Östergötland. Våren 1975 i Linköping fick Gazda, ägd av fru Gustavsson, cert på SSD:s utställning, troligen rasens första i Sverige. Tyvärr finns inte några ättlingar kvar i Sverige från dessa första PON.

Till Norge kom den första PON i maj månad 1984. Det var tiken Dworka Z Kordegardy som var importerad från Polen och härstammade från den ledande Kenneln Kordegardy. Detta blev startskottet för rasens utveckling och utbredning i såväl Norge som Sverige. 1997 fanns ca 50 PON i Norge

Rasen registrerades på nytt i Sverige 1986, då importerades tre valpar från Kåre Halvorssen, Kennel Hovahall Norge.

Sveriges första PON-kull föddes i september 1988. Uppfödare till dessa var Kennel Lindblommans, Gunvor Lindblom.

Sedan starten har 712 Polski Owczarek Nizinny blivit registrerade. År 2002 finns i Sverige uppskattningsvis 400 PON.

HÄLSA

En inventering har gjorts avseende PONs hälsa.

Uppskattning av populationens storlek och nyregistreringar baseras på registreringsstatistik från Svenska kennelklubben. Uppgifter om hälsostatus grundas på uppgifter från Svenska kennelklubben samt försäkringsbolag. Data bearbetning har skett med programmet Genetica.

Populations storlek

Rasen har under åren 1996-2001 64 kullar registrerade med totalt 313 individer. I dagsläget är den utnyttjade avelsbasen 155 och den tillgängliga 21. Detta innebär att dagens uppfödare har synnerligen begränsade möjligheter att bedriva avel inom ramen för den i Sverige befintliga populationen.

Inavelsgrad

De flesta parningar inom PON i Sverige sker mellan besläktade individer. Inavelsgraden inom rasen är i snitt under åren 1965-2002 4.75% (range 1.43-30.04) beräknat på ett stamtavledjup på 5 generationer. Om hänsyn skulle tas till fler generationer skulle inavelsgraden med stor sannolikhet vara ännu högre. Framtill 1993 importerades en stor del av det tillgängliga avelsmaterialet. Under åren 1994-2001 har totalt 16 hundar importerats, dvs. i snitt 2 hundar/år.

Hälsoprogram

Höftledsdysplasi

PON är ansluten till SKK's hälsoprogram avseende höftledsdysplasi (HD). Detta innebär att för PON krävs känt höftledsstatus för föräldradjuren för att valpkullen skall registreras. För att valpkullen skall förmedlas via rasklubbens valpförmedling krävs att båda föräldrarna skall ha normalt utvecklade höftleder (ua, A eller B). Inom en liten population som PON med få röntgade individer har enskilda hundar stort inflytande på

höftledstatistiken, vilket innebär att de procentuella siffrorna uppvisar vissa fluktuationer över åren utan någon tydlig trend i någon riktning. Dock kan konstateras att PON med grav HD (3/4; E) är mycket ovanligt. Dessa diagnoser har inte ställts sedan 1995. Ett observandum är dock att antalet röntgade PON visar en nedåt gående trend från 1998. Sammanfattningsvis kan konstateras att i nuläget är inte HD ett stort problem inom rasen då antalet hundar med grav dysplasi är obetydligt.

Ögon

Rasklubben kräver även att ögonlysning skall ske av föräldradjuren inom 1 år före parning för att förmedla valpkullen. Hittills har inte några ögonsjukdomar med hög incidens konstaterats inom PON. Enstaka fall av katarakt (total, partiell, främre y-sutur) samt ett fall av näthinneatrofi har konstaterats, men är inte något problem inom rasen. Kravet på ögonlysning grundar sig på att i ett antal fall uppvisade hundar med canine ceroid lipofuchsinosis (CCL) även pigmentcell dystrofi (CPRA). CPRA kunde i vissa fall konstateras innan diagnosen CCL var kliniskt manifest. Sammanfattningsvis kan konstateras att i dagsläget förefaller inte ärftliga ögonproblem vara ett problem inom PON i Sverige.

Autoimmun tyroidit

Inom rasen PON förekommer ett antal hundar med underfunktion av sköldkörteln. Hos PON har konstaterats att orsaken till underfunktionen av sköldkörteln är i majoriteten av fallen orsakade av autoimmun tyroidit (dvs. kroppen producerar antikroppar mot sköldkörteln som på sikt förstörs). Genom att mäta autoantikroppar mot tyreoglobulin (TgAA) kan en snabb och billig screening för att identifiera hundar som eventuellt kommer att utveckla denna sjukdom utföras. Rasklubben kräver därför att denna test skall vara utförd på avelsdjur för att valpkullen skall förmedlas. Sköldkörtelrubbning är idag ett problem inom rasen.

Sjukdomsdisposition

Försäkringsstatistik

Försäkringsstatistik är ett sätt att få en grov uppfattning om de hälsoproblem som drabbar PON där kostnaderna för diagnos/ behandling överstiger självrisken. Att uppskatta incidensen av en sjukdom inom rasen är dock mycket osäkert då självrisken som skall överskridas är tämligen hög och en del hundar kanske inte heller omfattas av något försäkringskydd. En sammanställning har utförts med hjälp av statistik från två försäkringsbolag. Statistiken från bolagen grundar sig på liv och veterinärvårdersättning under åren 1997-2002 respektive 1995-2001. Incidensen hundar som avlivats respektive där veterinärvårdersättning utbetalats visar stora kvantitativa skillnader men ett ganska likvärdigt mönster kvalitativt. Ersättningsfrekvensen i ett bolag för veterinär vård är i ett bolag något mindre än 3/år och i det andra bolaget lika med eller över 30/år. Om hälsostatus hos hundarna försäkrade i de båda olika bolagen skall vara jämförbara borde då ca 950 PON vara försäkrade i det andra bolaget. Med åtanke att 313 PON har registrerats under en sex års period är denna siffra inte realistisk. Slutsatsen kan därför dras att frekvensen ersatta veterinärbesök skiljer sig markant mellan de båda bolagen. Varför denna skillnad föreligger är idag okänt. Sammanfattningsvis kan konstateras att skadefrekvensen ger en oroande bild av hälsoläget hos rasen. Det dominerande problemet är allergi eller allergi relaterade sjukdomar. Incidensen hos rasen förefaller att ligga mellan 4-5%, dvs. nästan 10 ggr högre än för "normalhunden". Underfunktion av sköldkörtel, Addison (underfunktion av binjuren) och diabetes mellitus ("sockersjuka") är andra diagnoser som förekommer och ofta har ett ärftligt orsaksband. Även enstaka fall av Neuronal Ceroid lipofuchsinos har konstaterats, detta är en ärftlig sjukdom orsakad av en rubbning i lipid upplagringen i kroppen där ett lipid associerat pigment (lipofuchsin) lagras i flera organ bla hjärna och öga och orsakar neuronala störningar och blindhet.

Epilepsi förekommer i liten utsträckning inom rasen och likaså dilaterad cardiomyopati ("växande hjärta"), men kan för närvarande betraktas som ett mindre problem för rasen, men dock ett observandum i framtida avelsarbete.

Sammanfattning:

Den tillgängliga avelsbasen är idag alldeles för liten för att ett konstruktivt avelsarbete skall kunna bedrivas. Andelen allergiska/atopiska PON är c:a 10 ggr så högt som normalhunden grundat på försäkringsstatistiken. Sjukdomarna Addison/diabetes/tyroidit förekommer hos rasen tydande på en autoimmun sjukdom. För den senare sjukdomen finns en biologisk markör innan sjukdomen bryter ut. Andelen PON som är positiva vid testning förefaller vara hög. Tyvärr skickas i huvudsakligen negativa resultat in till rasklubben (baserat på en sammanställning av analysresultat från SLU). Positivt är att rasen i dagsläget har minimala problem med höftleder (och övriga skelettrubbningar) samt ärftliga ögonsjukdomar.

EXTERIÖR

Historisk bakgrund

Exteriört skulle en pon vara en robust, medelstor vall- och vakthund för den polske bonden. Detta framgår klart av rasstandardens. I rasen kunde hundar födas med olika svanslängder; lång svans, halvlång svans, svans med några kotor eller stubb.

Rasen skulle och skall ha proportionerna 9:10, ett väl utvecklat huvud, utan att vara tungt, medellång hals, stark front, markerad manke, där skulderbladen inte får sitta för tätt.

Bröstkorgen rymlig både i längd och bredd. Länd och kors ganska korta och med god bredd. Välvinklad, med helt parallella fram- och bakben och stående med hasen något bakom sittbensknölen. Grov benstomme. Raggig vädertålig päls med strävt täckhår och underull. Lätta elastiska rörelser utan tendens korsande eller crabbande.

Idag

Hur är då pon exteriört i Sverige? Om vi går tillbaka till slutet av 80- talet, början av 90- talet, då aveln på rasen började, hade vi en mycket heterogen ras. Många individer var långa och lågställda. Andra var små med tunna benstommar och kom att i uttryck ligga ganska nära en dvärg hund.

Ett fåtal hade de rätta proportionerna 9: 10 och de stabila benstommarna. Det som hela tiden haft rätt form är svansen. På grund av att korset skall vara kort, får man vid en lång svans, en svans som går in i en båge över ryggen. De enstaka hundar som visat upp sig med en sabelformad svans, har också haft ett längre kors.

I slutet av 90-talet kunde en klar positiv utveckling åsättas, men i nuläget kan man säga att den utvecklingen har hamnat på en plåtå.

Sammanfattning

Då rasen är numerärt liten, blir avelsbasen mycket smal och uppfödarna måste hela tiden se efter nytt avelsmaterial utomlands. Detta kan medföra att, kunskapen om t ex vad användbara hanar från andra länder exteriört nedärver är mindre än vad som är önskvärt. Ett måste blir att utöka samarbetet med uppfödare i andra länder.

MENTALITET

Historisk bakgrund och utveckling

Polski owczarek niziny har i århundraden levt som gårdvar, vall och vakthund i Polen. Från tidigt 1500-tal finns dokumenterad existens om ”långhåriga fårhundar med bra bruksvärde” dessutom stärker arkeologiska fynd teorin om ännu tidigare existens. Vi kan anta att man med bruksvärde menade en pon med bra vakt och vallegenskaper. Att för de polska familjerna hålla rovdjur och tvåbenta hot på avstånd samt valla får och nötboskap var viktiga arbetsuppgifter för pon.

Sammanfattning

Ett misstänksamt förhållningssätt mot främmande samt stort mod och vilja att arbeta var nödvändiga rasegenskaper fram till andra världskrigets återetablering.

Idag

Utvecklingen av polski owczarek nizinnys mentalitet har efter andra världskriget gått från en ”misstänksam mot främlingar” gårdvar/brukshund till en något mer öppen och social hund. Pon används idag i Polen i mycket liten utsträckning som ren vallhund. Däremot är den fortfarande mycket vanlig i egenskap av gårdvar; som väktare och familjemedlem. Polska rasklubben och många uppfödare arbetar idag för ett bevarande av rasens ursprungliga karaktär (enl världskongressen för pon i Lodz 2003), där förutom exteriör, mod och arbetsglädje i kombination med absolut mental stabilitet är viktiga krav.

Importerade pon

De senaste 10-15 åren har ett stort antal pon exporterats från Polen till övriga världen, som sällskaps-, utställnings- och avelshundar. Att dra några slutsatser om importerade hundars mentalitet är svårt då vi vet att uppväxtmiljön i stor utsträckning påverkar och formar de vuxna hundarna. Karantänvistelse och uppväxtmiljön/tiden i avsändarlandet (Polen) är faktorer som starkt inverkar på individens mentala status.

Svenskfödda pon går idag att jämföra de polskfödda, med avseende på mentaliteten. Det förekommer individer med mindre önskvärda egenskaper såsom stark misstänksamhet mot människor o djur, allmän osäkerhet och rädsla.

Sammanfattning

Rasens historiska användningsområde och ursprung får aldrig försvara eller förklara hotfullt eller aggressivt beteende. Detta är oacceptabla beteenden. Vi ska värna om en modig, arbetsvillig hund med absolut mental stabilitet.

Vidmakthålla mental stabilitet

Avelsarbetets röda tråd idag måste vara väl fungerande, mentalt stabila pon. Att vidmakthålla en mental stabilitet är oerhört viktigt. Mental stabilitet visar en pon som självsäkert, med eller utan en viss avvaktande hållning ändå accepterar en främlings närvaro och handpåläggning i alla situationer. Den får aldrig uppträda hotfullt eller aggressivt mot människor. En pon måste alltså vara mer välvilligt inställd till främmande än vad den var förr för att fungera som sällskapshund i dagens moderna samhälle samt stämma överens med standarden. Därmed inte sagt att den behöver eller ens skall älska alla människor, utan just acceptera...

Hur når vi dit?

Vid avelsarbete krävs en bred, helst världsvid raskunskap för att i möjligaste mån undvika mentalt ostabila nedärvare. Alla kan

inte inneha denna raskunskap men däremot är alla uppfödare skyldiga rasen och blivande valpköpare ett ärligt försök till kunskapsinhämtande hos avelsråd och hos andra med förväntad bred raserfarenhet.

Att använda/köpa avelsdjur utomlands medför ett stort ansvar. Det är också en nödvändig åtgärd med tanke på rasens smala avelsbas. Besök uppfödare, inspektera och hantera avelsdjur och ev. valpar för att få en uppfattning om dess mentalitet. Deltag vid utställningar. Prata med erfarna rasspecialister.

I allt avelsarbete ska förutom en exteriört korrekt pon, alltid en vänlig och mentalt stabil pon prioriteras.

Sammanfattning

nödvändiga faktorer i arbetet för bevarande av en mentalt stabil pon är följande: ökat uppfödarsamarbete, diskutera rasens mentalitet, dela negativa och positiva erfarenheter. Kritiskt granska. Selekttera.

NUVARANDE AVELSREKOMMENDATIONER

- SKK's riktlinjer ligger som grund
- Dessutom skall:
 - Tik vara minst 24 månader vid parningstillfället
 - Avelshundarna ha 1 ökl eller motsvarande utställningsmerit
 - Hane och tik vara höftledsröntgade u a alt A eller B
 - Alla djur bör ögonlysas vid ett års ålder, för att få ett känt status och ännu en gång vid fem års ålder. På djur som går i avel skall ögonlysningen ske före första Parning eller vid tidigast ett års ålder, utan symptom på ärftliga ögonsjukdomar. En ytterligare ögonlysning ska göras vid fem års ålder, även denna undersökning skall vara fri från symptom på ärftliga ögonsjukdomar.
 - TgAA testning skall vara utförd före första parningen och svaret skall vara negativt. De hundar som fortsättningsvis används i avel skall omtestas vid fyllda fyra år. Testresultatet efter 4 års ålder betraktas som slutgiltigt. På provsvaret skall hundens ID-nummer alternativt registrerings nummer finnas. Provsvaret skall tillställas PON-unionen för införande i Genetica programmet.

För valphänvisning skall avelsrekommendationerna vara uppfyll-
da.

AVELSPOLICY – utkast att

diskutera, förändra, förbättra och förankra

PON- unionens övergripande mål är att väcka intresse för och främja avel av mentalt och fysiskt sunda och exteriört fullgoda PON.

Aveln vara målinriktad, långsiktig, genomtänkt och inte leda till brister i hälsa, mentalitet eller funktion. Inte heller skall rasen tömmas på genetisk variation.

Avel och uppfödning skall ske i överensstämmelse med djurskyddslagstiftningen och Svenska Kennelklubbens grundregler. PON-unionen ansvarar i samarbete med SGVK och SKK för PONs utveckling i Sverige.

För en positiv utveckling av rasen har PON-unionen utarbetat följande mål:

- Den tillgängliga avelsbasen skall ökas
- Arbeta för att bibehålla den rastypiska mentaliteten dvs. en väl fungerande, mentalt stabil PON utan hotfullhet och aggressivitet.
- Avla med tanke på en god hälsa som möjliggör ett långt liv utan hälsostörningar
- Sträva efter den medelstora hunden utan några som helst exteriöra överdrifter, som är kapabel att följa sin ägare i vilket arbete som erfordras och i vilket väder som helst.

RASANPASSAD AVELSSTRATEGI

Hälsoproblem

Mål: Att minska antalet hundar med allergi/atopi problem samt minska antalet hundar med autoimmuna sjukdomar.

Metod: Kartlägga orsakerna till allergi/atopi hos PON samt utreda om vissa linjer är speciellt behäftade med detta problem och då utarbeta en specifik avelsstrategi för dessa.

Arbeta för att att alla PON TgAA testas efter 4 års ålder samt att propagera för att samtliga resultat blir tillgängliga för rasklubben. Att utarbeta en avelsstrategi för autoimmuna sjukdomar. Anordna regelbundna uppfödarmöten där gemensamma erfarenheter kan redovisas och diskuteras.

Mål: Att öka den genetiska variationen och minska in-avelsgraden.

Metod: Verka för obesläktade parningar och därmed öka avelsbasen. Vid import av hund eller sperma uppmana till att välja obesläktade/nya linjer. Anordna regelbundna uppfödarmöten där gemensamma avelsstrategier kan diskuteras.

Exteriör/funktion

Mål: Att sträva efter den medelstora hunden utan några som helst exteriöra överdrifter, som är kapabel att följa sin ägare i vilket arbete som erfordras och i vilket väder som helst.

Metod: Sträva efter att i avel främst använda exteriört fullgoda PON och verka för ett utökat samarbete med uppfödare i andra länder. Anordna regelbundna uppfödarmöten där rasens exteriöra utveckling kan diskuteras.

Mentalitet

- Mål:** Arbeta för att bibehålla den rastypiska mentaliteten dvs. en väl fungerande, mentalt stabil PON utan hotfullhet och aggressivitet. Bevara rasens höga intelligens och samarbetsförmåga.
- Metod:** Undvika att i avel använda aggressiva, skygga och nervösa hundar. Arbeta fram en för PON rastypisk och önskvärd profil som kan användas för tolkning av exempelvis en MH-test.

Samverkan

- Mål:** Att avelsstrategin accepteras och efter bästa förmåga följs av samtliga uppfödare. Att uppnå ett gott samarbete och öppenhet mellan uppfödare.
- Metod:** Strategin görs tillgänglig för samtliga uppfödare i god tid före årsmötet med definierad kommentarstid. Kommentarer ska beaktas och införlivas i avelsstrategin. Regelbundna uppfödarmöten bör anordnas och resultatet av avelsstrategin utvärderas. En rasanpassad hälsoenkät bör tas fram som uppföljning till de givna målen.